

Kamil Pluta
Bartosz Wujec

Identyfikacja, postawy i motywy wyborcze elektoratu Pawła Kukiza

Wybory prezydenckie 2015 roku



Identyfikacja, postawy i motywy wyborcze elektoratu Pawła Kukiza

Wybory prezydenckie 2015 roku

Kamil Pluta
Bartosz Wujec

Identyfikacja, postawy i motywy wyborcze elektoratu Pawła Kukiza

Wybory prezydenckie 2015 roku



Kraków 2018

© Kamil Pluta, Bartosz Wujec, Kraków 2017

Recenzenci:

dr hab. Agnieszka Turska-Kawa
dr Marzena Cichosz

Opracowanie redakcyjne:
Joanna Nazimek

ISBN 978-83-7638-891-5

KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
www.akademicka.pl

Spis treści

Wstęp	7
Rola, charakterystyka i analiza wyborów prezydenckich 2015 roku w kontekście kampanii wyborczej	13
Rola prezydenta w systemie politycznym Rzeczypospolitej Polskiej	13
Ogólna charakterystyka wyborów prezydenckich w 2015 roku	16
Od sondaży do wyniku	20
Reorientacja nastrojów społecznych	23
Zarys i charakter kampanii prezydenckiej w 2015 roku	29
Paweł Kukiz – od muzyka do polityka	36
Zarys badań w ujęciu metodologicznym	47
Pytania i hipotezy badawcze	47
Próba badawcza w badaniach ilościowych	50
Budowa i opis kwestionariusza badawczego	58
Badania jakościowe – metody i próba badawcza	62
Badania ilościowe – analiza, charakterystyka, interpretacja wyników	67
Kim byli wyborcy Pawła Kukiza? Kontekst socjodemograficzny	67
Poglądy polityczne elektoratu Pawła Kukiza	77
Dlaczego Kukiz? Motywacje wyborcze elektoratu	87
Druga tura wyborów – alokacja poparcia	97
Predykatory osobowościowe Pawła Kukiza – percepcja wyborców	103

Postulaty wyborcze w ocenie badanych	109
Stosunek elektoratu Pawła Kukiza do wybranych kwestii społeczno- -politycznych i światopoglądowych	115
Alokacja preferencji wyborczych w kontekście poprzednich elekcji	140
Identyfikacja wyborcza w perspektywie wyborów parlamentarnych w 2015 roku	157
Źródła informacji o poglądach i kampanii wyborczej Pawła Kukiza	166
Badania jakościowe – analiza i interpretacja wyników.....	173
Wprowadzenie	173
Opis i przebieg badania.....	177
Grupa pierwsza – omówienie wyników	181
Grupa druga – omówienie wyników.....	186
Wnioski	189
Zakończenie	191
Aneks. Kwestionariusz badania ankietowego.....	195
Bibliografia	207
Indeks osobowy	215
Spis tabel	219
Spis wykresów.....	221
Spis rysunków.....	223

Wstęp

Niniejsza książka w zamyśle autorów ma na celu zaprezentowanie kompleksowego spojrzenia na preferencje wyborcze części społeczeństwa polskiego podczas wyborów prezydenckich w 2015 r. Kompleksowe podejście, będące w opinii twórców jednocześnie *novum* w obszarze badań nad preferencjami politycznymi, przejawia się w tej pracy w połączeniu badań jakościowych i ilościowych. Istnieje bowiem wiele pozycji naukowych odnoszących się do przytoczonego obszaru nauki. Są to jednak publikacje posługujące się osobno metodami ilościowymi i jakościowymi. Z pewnością brak jest w owym obszarze pozycji naukowych odnoszących się do szeroko rozumianych zachowań wyborczych, w których to autorzy posługiwaliby się jako narzędziami badawczymi badaniami ankietowymi i zogniskowanymi wywiadami grupowymi jednocześnie.

Praca ta, łącząc w sobie obie metody, jest próbą wyjścia naprzeciw zapotrzebowaniu na tego typu literaturę naukową. Dominującą jej część stanowią pogłębione badania ilościowe z wykorzystaniem 1284 ankiet badawczych rozdysponowanych wśród niezwykle precyzyjnie dobranej próby badawczej. Ich uzupełnieniem są zogniskowane wywiady grupowe. Okazją do podjęcia badań w przedstawionym zakresie była sytuacja związana z wyborami prezydenckimi w 2015 r. Doprecyzujemy: za przykład posłużył fenomen wyborczy Pawła Kukiza, a dokładniej wynik wyborczy osiągnięty przez tego kandydata. Sam polityk jednak nie jest przedmiotem zainteresowania autorów. Uwaga badaczy koncentruje się na jego wyborcach.

W centrum zainteresowań pozostają przede wszystkim ich intencje, motywy i postawy, które skutkowały konkretnym aktem, jakim było oddanie głosu na Pawła Kukiza w I turze wyborów prezydenckich 2015 r. Książka ta podejmuje wiele zagadnień oscylujących wokół problemu zachowań i postaw wyborców tego polityka. Intencją autorów jest uzyskanie odpowiedzi na szereg pytań badawczych, których wspólny mianownik stanowi pytanie: dlaczego Paweł Kukiz?

Publikacja jest także próbą dużo szerszego zarysu problemu badawczego oraz jego osadzenia w ówczesnych realiach politycznych. Nadrzędnym celem twórców było całościowe omówienie tematu, będące zwięźczeniem badań, dlatego też książkę rozpoczyna rozdział poświęcony ogólnej charakterystyce wyborów prezydenckich oraz samej funkcji prezydenta w polskim systemie politycznym. Oprócz tego – z oczywistych względów – w rozdziale tym szczegółowo przedstawiono kwestie związane z przebiegiem kampanii prezydenckiej w 2015 r. Znalazły się w nim wyczerpujące opisy sondaży przedwyborczych obrazujące rozwój i przebieg kampanii wyborczej. Przedstawiono, szczególnie powiązane z tą kwestią, nastroje społeczne, będące odzwierciedleniem sytuacji w Polsce w przededniu wyborów, i ukazano ich zmiany. Sporą część poświęcono charakterystyce i przebiegowi kampanii prezydenckiej, szczególny nacisk kładąc na kampanię Pawła Kukiza. Sama osoba reflektanta również stała się tematem omawianego fragmentu pracy – szczegółowa prezentacja sylwetki kandydata stanowiła ostatni element rozdziału.

Kolejna część książki poświęcona została aspektom metodologicznym. Autorzy uznali bowiem, że konieczne było – dla lepszego zrozumienia i zaprezentowania wyników – szczegółowe przedstawienie sposobów, w jakie badania zostały zaprojektowane i przeprowadzone. Jako pierwsze przedstawiono hipotezy i pytania badawcze. Ich omówienie, w zamyśle twórców, pozwoli na lepsze zrozumienie towarzyszących im intencji. Następnie przedstawiony został mechanizm konstruowania i doboru próby badawczej. Kolejną zaprezentowaną kwestią była budowa i opis poszczególnych segmentów kwestionariusza badawczego. We fragmencie tym przedstawione zostały także role i funkcje, jakie pełniły poszczególne pytania. Ostatni

podrozdział dotyczy przedstawienia i omówienia sposobu realizacji badań jakościowych. Jako metodę badań jakościowych przyjęto zogniskowane wywiady grupowe, których koncepcja oraz dobór uczestników również zostały nakreślone.

Rozdział trzeci poświęcono prezentacji wyników ilościowych. Przedstawiona została w nim charakterystyka socjodemograficzna elektoratu Pawła Kukiza. Następnie zaprezentowano dane dotyczące ich poglądów politycznych. Po omówieniu tej kwestii przedstawiono motywacje wyborcze badanego elektoratu. Były one jednym z kluczowych zagadnień. W rozdziale zaprezentowano również sposób, w jaki badani głosowali w II turze wyborów. Prócz tego omówione zostały także cechy Kukiza, a konkretniej to, w jaki sposób były one odbierane przez jego wyborców. Ważną kwestią były także postulaty programowe kandydata oraz ich ewentualny wpływ na decyzje wyborcze jego zwolenników. Swoistego rodzaju konfrontacją z poglądami Kukiza był kolejny fragment rozdziału poświęcony zapatrywaniom ideologicznym, politycznym i światopoglądowym badanego elektoratu. Następnie przedstawiono, w jaki sposób ów elektorat głosował w poprzednich elekcjach oraz jak zamierza głosować w wyborach parlamentarnych w 2015 r. Przedstawienie danych odnoszących się do tak rozległego kontinuum czasowego pozwoliło zaprezentować przebieg i sposób kształtowania się preferencji politycznych badanego segmentu społeczeństwa. Dopełnieniem rozdziału były wyniki odnoszące się do głównych źródeł informacji na temat poglądów oraz przebiegu kampanii prezydenckiej Pawła Kukiza.

Ostatni rozdział w całości odnosi się do prezentacji badań jakościowych. Zawarto w nim przybliżenie i prezentację samej idei zogniskowanych wywiadów grupowych. Następnie przedstawiony został schemat oraz przebieg badań. W tym fragmencie omówiono również poszczególne funkcje i role zadań postawionych przed uczestnikami badań. Kolejną częścią była prezentacja i opis danych pochodzących z pierwszej i drugiej grupy badanych. Całość podsumowują wnioski płynące z analizy wyników uzyskanych w obu grupach.

We wstępie należy również poruszyć kwestie kluczowych zagadnień i pojęć używanych w dalszych partiach tekstu. Pozwoli to

uniknąć ewentualnych błędów interpretacyjnych i nieścisłości mogących wynikać z różnic definicyjnych. Pierwszą kwestią wartą uwagi jest zamienne stosowanie w kolejnych fragmentach słów „muzyk” i „polityk”. Oba sformułowania używane w stosunku do osoby Pawła Kukiza jako równe sobie zamienniki wymagają słowa komentarza. O ile termin „polityk”, jako forma opisu profesji kandydata, nie budzi wątpliwości, o tyle równorzędne używanie określenia „muzyk” może stwarzać wrażenie nieliczącego z osobą ubiegającą się o najwyższy urząd w państwie. Jednakże w opinii autorów używanie tego określenia jest jak najbardziej trafne. Paweł Kukiz nigdy bowiem nie zrezygnował z kariery artystycznej. Dowodem w tej sprawie mógł być chociażby jego koncert, który muzyk zorganizował w dniu wyborów¹. Chociaż sam kandydat niechętnie odnosił się podczas kampanii do określania jego osoby mianem muzyka lub artysty, to jednak deklarował, że w przypadku udanej realizacji celów politycznych planuje powrót na scenę².

Przechodząc do zagadnień *stricte* naukowych, należyтым wydać się jednoznaczne zdefiniowanie podstawowych pojęć używanych w książce. Kluczowy ze względu na zakres przedmiotu badań jest termin „postawa polityczna”. W rozumieniu autorów to „względnie trwałe i spójny stosunek jednostki do systemu politycznego i jego poszczególnych składowych, który przejawia się w zachowaniach politycznych”³. Kolejnym pojęciem często stosowanym w pracy jest pojęcie „zachowania wyborcze”. Z wielu koncepcji definicyjnych twórcy wybrali, ze względu na zróżnicowaną strukturę badanej grupy,

¹ P. Krzyżanowski, *Wieczór wyborczy Pawła Kukiza w Lubinie*, Nasze-Miasto.pl Lubin, 10.05.2015, [on-line:] <http://lubin.naszemiesto.pl/arttykul/wieczor-wyborczy-pawla-kukiza-w-lubinie-zdjecia,3378624,gal,t,id,tm.html>, (23.08.2016).

² K. Koziołek, *Paweł Kukiz: Gdy zmienię ustrój w Polsce, wracam na scenę*, „Głos Wielkopolski”, 27.04.2015, [on-line:] <http://www.gloswielkopolski.pl/arttykul/3839139,pawel-kukiz-gdy-zmienie-ustroj-w-polsce-wracam-na-scene,id,t.html> (23.08.2016).

³ L. Sobkowiak, *Postawa polityczna*, [w:] *Encyklopedia politologii*, t. 1: *Pojęcia, teorie i metody*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Kraków 1999, s. 233.

najszerze znaczenie, określające je jako „indywidualne lub zbiorowe formy uczestnictwa w wyborze osób lub partii politycznych do organów władzy”⁴. Nieco węższy charakter definicji przyjęto w stosunku do terminu „identyfikacje wyborcze”. Oznaczać on będzie „zgodność pozycji wyborcy i partii politycznej na skali lewica-prawica”⁵. Przedostatnim zagadnieniem wymagającym uszczegółowienia są motywacje wyborcze. Warto w tym miejscu przytoczyć najpierw definicję motywacji politycznej ujętej jako „zespół różnych przekonań, przeświadczeń, argumentów będących inspiracją do określonego działania w sferze stosunków politycznych (...) wobec określonych procesów, wydarzeń i zjawisk politycznych”⁶. Jej znaczenie bliskie jest samemu pojęciu motywów wyborczych, dlatego w niniejszej pracy termin „motywacje wyborcze” odnosić się będzie do szerszej koncepcji motywacji politycznych. Ostatnim pojęciem będącym na tyle istotnym, iż wymaga uprzedniego doprecyzowania, są preferencje polityczne. W kontekście poruszanej tematyki oznaczać będą one „subiektywne oceny będące podstawą wyborów politycznych”⁷.

Na końcu – bynajmniej nie z powodu najmniejszej ważności poruszanej kwestii – należy wspomnieć, iż książka ta jest efektem realizacji grantu naukowego przyznanego w ramach wewnętrznego konkursu grantowego Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Środki przyznane na realizację projektu noszącego taki sam tytuł umożliwiły przeprowadzenie i zorganizowanie badań w zaprezentowanej skali. Umożliwiły prezentację wyników eksploracji na wielu konferencjach naukowych. Prowadzone badania stały się

⁴ A. Turska-Kawa, W. Wojtasik, *Postawy, zachowania i decyzje polityczne jako przedmiot badań empirycznych*, [w:] *Preferencje Polityczne 2009. Postawy, identyfikacje, zachowania*, red. i idem, Katowice 2010, s. 8; cyt. za: S. Wróbel, *O pojęciach i modelu zachowań wyborczych*, [w:] *Polityka: przedmiot badań i formy jej przejawiania się*, red. P. Dobrowolski, M. Stolarczyk, Katowice 2000, s. 123-127, *Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, nr 1911.

⁵ *Ibidem*, s. 10.

⁶ J. Muszyński, *Leksykon marketingu politycznego*, Wrocław 2001, s. 107.

⁷ T. Sztucki, *Encyklopedia marketingu. Definicje, zasady, metody*, Warszawa 1998, s. 249.

także przyczynkiem do zorganizowania konferencji naukowej, będącej kontynuacją i rozszerzeniem dyskusji akademickiej w badanym obszarze. Szczególne podziękowania należą się także pracownikom oraz władzom Instytutu Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego, bez których praca ta nie powstałaby lub powstałaby w dużo skromniejszym wymiarze. Wreszcie podziękowania należy złożyć uczestnikom badań za poświęcony przez nich czas i energię.

Niniejsza książka w zamyśle autorów ma na celu zaprezentowanie kompleksowego spojrzenia na preferencje wyborcze części społeczeństwa polskiego podczas wyborów prezydenckich w 2015 r. Kompleksowe podejście, będące w opinii twórców jednocześnie novum w obszarze badań nad preferencjami politycznymi, przejawia się w tej pracy w połączeniu badań jakościowych i ilościowych. Istnieje bowiem wiele pozycji naukowych odnoszących się do przytoczonego obszaru nauki. Są to jednak publikacje posługujące się osobno metodami ilościowymi i jakościowymi. Z pewnością brak jest w owym obszarze pozycji naukowych odnoszących się do szeroko rozumianych zachowań wyborczych, w których to autorzy posługiwali się jako narzędziami badawczymi badaniami ankietowymi i zogniskowanymi wywiadami grupowymi jednocześnie.

Praca ta, łącząc w sobie obie metody, jest próbą wyjścia naprzeciw zapotrzebowaniu na tego typu literaturę naukową. Dominującą jej część stanowią pogłębione badania ilościowe z wykorzystaniem 1284 ankiet badawczych rozdysponowanych wśród niezwykle precyzyjnie dobranej próby badawczej. Ich uzupełnieniem są zogniskowane wywiady grupowe. Okazją do podjęcia badań w przedstawionym zakresie była sytuacja związana z wyborami prezydenckimi w 2015 r. Doprecyzujemy: za przykład posłużył fenomen wyborczy Pawła Kukiza, a dokładnie wynik wyborczy osiągnięty przez tego kandydata. Sam polityk jednak nie jest przedmiotem zainteresowania autorów. Uwaga badaczy koncentruje się na jego wyborcach. W centrum zainteresowań pozostają przede wszystkim ich intencje, motywy i postawy, które skutkowały konkretnym aktem, jakim było oddanie głosu na Pawła Kukiza w I turze wyborów prezydenckich 2015 r. Książka ta podejmuje wiele zagadnień oscylujących wokół problemu zachowań i postaw wyborców tego polityka. Intencją autorów jest uzyskanie odpowiedzi na szereg pytań badawczych, których wspólny mianownik stanowi pytanie: dlaczego Paweł Kukiz?

Fragment wstępu



www.akademicka.pl